

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว โครงสร้างอุตสาหกรรมสิ่งทอแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ อุตสาหกรรมขั้นต้น ผลิตภัณฑ์ คือ เส้นใย อุตสาหกรรมขั้นกลาง คือ ปั่นด้าย ทอผ้า ตักผ้า ฟอกย้อมและพิมพ์สำเร็จ อุตสาหกรรมขั้นปลาย คือ เสื้อผ้าสำเร็จรูป โดยที่อุตสาหกรรมขั้นต้นมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เงินลงทุนและเทคโนโลยีสูง ใช้เครื่องจักรเป็นเครื่องมือในการผลิตมากกว่าแรงงาน นั่นก็คือ มีลักษณะเป็น Capital Intensive อุตสาหกรรมขั้นปลายจะมีลักษณะในทางตรงกันข้ามคือ จะใช้แรงงานในปริมาณที่มากในการผลิต นั่นก็คือมีลักษณะเป็น Labor Intensive ส่วนอุตสาหกรรมขั้นกลางจะมีลักษณะอยู่ในระหว่างอุตสาหกรรมขั้นต้นกับขั้นปลาย นั่นก็คือ มีการใช้แรงงานในสัดส่วนที่มากกว่าอุตสาหกรรมขั้นต้น แต่จะน้อยกว่าอุตสาหกรรมขั้นปลาย อุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า เป็นอุตสาหกรรมที่อยู่ในอุตสาหกรรมขั้นกลาง ซึ่งจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสูงพอสมควร แต่ก็ยังใช้แรงงานในปริมาณที่มาก ดังจะดูได้จากแนวโน้มที่สูงขึ้นของสัดส่วนการใช้แรงงานต่อเครื่องจักร คือ ในช่วงปี 2515 - 2521 สัดส่วนแรงงานต่อเครื่องจักร 1 เครื่อง คือ 9.8 แต่พอในช่วงปี 2522 - 2528 สัดส่วนได้เพิ่มขึ้นเป็น 11.2 ดังรายละเอียดในตารางที่ 11

อุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ประกอบไปด้วยการฟอกย้อม เส้นด้าย (Yam Dyeing) และการฟอกย้อมผ้าผืน Piece Dyeing ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงประเภทที่ 2 คือ การฟอกย้อมผ้าผืน ซึ่งมีทั้งฟอกย้อมให้กับโรงงานในเครือและรับจ้างฟอกย้อม โรงงานที่มีขนาดใหญ่จะมีการลงทุนสูงกว่า และมีเทคนิคการผลิตที่ทันสมัยกว่าโรงงานขนาดเล็ก ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมาจะมีคุณภาพลดความแตกต่างที่คิดว่า ทันสมัยกว่า จากข้อมูลของกรมโรงงานอุตสาหกรรมพบว่า ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล (สมุทรปราการ นครปฐม ปทุมธานี และสมุทรสาคร) มีโรงงานฟอกย้อมพิมพ์ผ้าทั้งหมด 207 โรงงาน โดยมีรายละเอียดปริมาณและขนาดของโรงงานในเขตพื้นที่นี้ดังตารางที่ 12

จากตารางที่ 12 พบว่า อุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑลดังกล่าว เป็นโรงงานขนาดเล็ก และขนาดกลาง เป็นส่วนใหญ่ โดยเป็นโรงงานขนาด

เล็ก ถึง 160 โรงงาน และโรงงานขนาดกลาง 38 โรงงาน หรือ 77.3% และ 18.4% ของจำนวนโรงงานทั้งหมดตามลำดับ โดยเป็นโรงงานขนาดใหญ่เพียง 9 โรง หรือ 4.3% เท่านั้น ใน 9 โรงงานนี้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจำนวน 5 ราย ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นก็แสดงว่า ในอุตสาหกรรมฟอกลีย้อม-พิมพ์ผ้าของเราเป็นโรงงานขนาดเล็กและกลางเสียกว่า 95% การลงทุนด้านเครื่องจักรที่ทันสมัยจึงน้อย เทคนิคการผลิตที่ใช้จึงค่อนข้างจะล้าสมัยกว่า เมื่อเทียบกับโรงงานขนาดใหญ่ ดังนั้นผลผลิตที่ได้ออกมาจากขั้นตอนนี้ จึงมีคุณภาพที่ยังไม่ดีพอ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 สัดส่วนจำนวนแรงงานต่อเครื่องจักรในอุตสาหกรรมฟอกย้อม - พิมพ์ผ้า

ปี	จำนวนเครื่องจักร	จำนวนแรงงาน	สัดส่วนแรงงาน : เครื่องจักร	ค่าเฉลี่ย
2515	727	7,633	10.5	9.8
2516	926	8,817	9.5	
2517	1,114	9,410	8.4	
2518	1,187	10,951	9.2	
2519	1,223	12,037	9.8	
2520	1,236	12,978	10.5	
2521	1,320	14,158	10.7	11.2
2522	1,383	15,333	11.1	
2523	1,447	16,594	11.5	
2524	1,544	17,427	11.3	
2525	1,678	18,203	10.8	
2526	1,773	19,668	11.1	
2527	1,854	20,607	11.1	
2528	1,939	21,855	11.3	

แหล่งที่มา : สมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอแห่งประเทศไทย และกรมศุลกากร

หมายเหตุ : จำนวนเครื่องจักรเป็นตัว เลขสะสมจากการนำ เข้า เครื่องจักรมาจากต่างประเทศ โดยไม่ได้พิจารณาเครื่องจักรที่ผลิตขึ้นเองในประเทศ

ตารางที่ 12 จำนวนโรงงานฟอกย้อม - ทิมพ์ผ้า ในเขตกรุงเทพฯ และ ปริมณฑล

แบ่งตามขนาดของอุตสาหกรรม

หน่วย : โรงงาน

ขนาดอุตสาหกรรม เขตที่ตั้ง	เล็ก	กลาง	ใหญ่	รวม
กรุงเทพฯ	69	4	0	73
สมุทรปราการ	63	16	7	86
นครปฐม	16	9	0	25
ปทุมธานี	3	1	2	6
สมุทรสาคร	9	8	0	17
รวม	160	38	9	207

แหล่งที่มา : กรมโรงงานอุตสาหกรรม

หมายเหตุ : ใช้จำนวนคนงานและการลงทุนใน เครื่องจักรของแผนกทิมพ์ย้อม เป็น เกณฑ์แบ่ง
ขนาดของอุตสาหกรรม ตามหลักการของอาจารย์แสง สงวนเรือง แห่ง
สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ ดังต่อไปนี้

- อุตสาหกรรมขนาดย่อม (เล็ก) หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีคนงานจำนวน
10-49 คน และมีทรัพย์สินด้านเครื่องจักรในโรงงานทิมพ์ย้อมมูลค่าไม่เกิน
5 ล้านบาท
- อุตสาหกรรมขนาดกลาง หมายถึง กิจกรรมที่มีคนงานจำนวน 50-199 คน
และมีทรัพย์สินด้านเครื่องจักรมูลค่า 5-20 ล้านบาท
- อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หมายถึง โรงงานที่มีคนงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป
และมี เครื่องจักรในโรงงานทิมพ์ย้อมมูลค่ามากกว่า 20 ล้านบาท

ในอุตสาหกรรมสิ่งทอแยกได้เป็นอีกหลายอุตสาหกรรม แต่ละอุตสาหกรรมมีการพัฒนาการขยายตัว ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เพื่อให้สินค้ามีคุณภาพสูง ต้นทุนต่ำ จะได้แข่งขันได้ทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ แต่เมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้าแล้ว อุตสาหกรรมนี้มีพัฒนาการที่น้อยกว่าอย่างมาก กล่าวคืออุตสาหกรรมอื่น ๆ มีการลงทุนด้านเครื่องจักร และเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีโรงงานขนาดกลางและขนาดใหญ่จำนวนมาก ใช้กำลังการผลิตในสัดส่วนที่สูงกว่าอุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า ดังนี้¹

อุตสาหกรรมเส้นใยประดิษฐ์ ปัจจุบันมี 7 โรงงาน มีเงินลงทุนรวมกันทั้งสิ้น 5,877 ล้านบาท ใช้กำลังการผลิตประมาณ 90%

อุตสาหกรรมปั่นด้าย ทอผ้า และถักผ้า ปัจจุบันมีโรงงานในอุตสาหกรรมนี้ประมาณ 1,000 โรง ในจำนวนนี้เป็นกิจการปั่นด้าย ทั้งที่เป็นกิจการปั่นด้ายอย่างเดียว และที่มีกิจการต่อเนื่องโดยเป็นขนาดใหญ่และขนาดกลางจำนวน 55 โรง มีกำลังการผลิตปั่นด้าย ประมาณร้อยละ 87 ของกำลังการผลิต ส่วนด้านอุตสาหกรรมทอผ้าและถักผ้า มีกำลังการผลิตประมาณร้อยละ 88 ของกำลังการผลิต ซึ่งทั้ง 3 อุตสาหกรรมนี้มีกำลังการผลิตอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง

อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป ยังมีกำลังการผลิตที่สูงกว่า คือ ถึงร้อยละ 90-100 ของกำลังการผลิตทั้งสิ้น และอุตสาหกรรมนี้มีการลงทุนร่วมกับต่างประเทศมาก โดยเฉพาะญี่ปุ่น ชองกง ไต้หวัน และอังกฤษ จึงทำให้อุตสาหกรรมนี้มี เทคโนโลยีที่ทันสมัย เครื่องจักรที่ดีมีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ผลิตออกมาจึงแข่งกับต่างประเทศได้ มีการขยายตัวอย่างสูงอุตสาหกรรมนี้มีโรงงานกระจายอยู่ทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 1,000 ราย แต่เป็นโรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปเป็นหลักประมาณ 400 โรง ในจำนวนนี้ผลิตเพื่อการส่งออกโดยเฉพาะมีไม่น้อยกว่า 100 ราย

ส่วนอุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้ากว่า 95% เป็นโรงงานขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ และส่วนใหญ่จะรับจ้างผลิต จากการสำรวจของกองอุตสาหกรรมสิ่งทอ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมพบว่ากว่า 70% ของโรงงานฟอกย้อม-พิมพ์ผ้าจะรับจ้างผลิต และเกือบ

¹ "อุตสาหกรรมสิ่งทอในประเทศไทย" ฝ่ายวิจัยและวางแผน, บริษัทเงินทุนแห่งประเทศไทย (2529) : 23.

ทุกโรงงานมีการใช้กำลังการผลิตที่ไม่เต็มที่ โดยเฉพาะโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่อาศัยตลาดในประเทศ และตลาดชายแดนเป็นหลัก ซึ่งมีเป็นจำนวนมากที่ต้องลดปริมาณการผลิตลง และมีการปลดคนงานออกหรือปิดกิจการชั่วคราว หรือเลิกกิจการไปเลย

ตามที่ได้กล่าวมาจะเห็นว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ มีการพัฒนาและขยายตัวอย่างมาก และรวดเร็วทั้งจำนวนโรงงานและกำลังการผลิต จนรัฐบาลต้องออกมาตราการควบคุมการตั้งขยายโรงงานออกมา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมมากเกินไป ผลผลิตล้นตลาด อันจะเกิดผลเสียหายต่อวงการอุตสาหกรรมสิ่งทอได้ ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมเส้นใยประดิษฐ์ อุตสาหกรรมปั่นด้าย อุตสาหกรรมทอผ้า และอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป แต่มีเพียงอุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้าเท่านั้นที่ไม่ได้มีมาตรการคุมการตั้งและขยายโรงงาน นั่นก็คือ อุตสาหกรรมนี้ยังพัฒนาและขยายตัวยังไม่เต็มที่

เนื่องจากโรงงานฟอกย้อม-พิมพ์ผ้าของไทยส่วนใหญ่จะเป็นขนาดกลางและขนาดเล็ก ดังที่ได้กล่าวมา จึงมีปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพในการผลิต ปัญหาด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ขาดความรู้ด้านเทคนิคการฟอกย้อมสีให้สม่ำเสมอ ขาดการควบคุมคุณภาพ ตลอดจนขาดการปรับปรุงเครื่องจักรเพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของโรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งต้องการผ้าหลายประเภท แต่ละประเภทต้องใช้เวลาในการฟอกย้อมและแต่งพิมพ์นาน ในขณะที่ความต้องการของโรงงานเสื้อผ้าสำเร็จรูป เปลี่ยนแปลงรวดเร็วตามแฟชั่นของโลก ดังนั้นเมื่อผลิตผ้าผืนในประเทศได้แล้วจึงต้องส่งออกไปฟอกย้อมในต่างประเทศ แล้วนำกลับเข้ามาผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปต่อไป หรือนำเข้ามาจากต่างประเทศเลย

เท่าที่ผ่านมามีผู้ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปพยายามใช้ผ้าที่ฟอกย้อมและพิมพ์แล้วในประเทศให้มากที่สุด ถ้าราคาไม่สูงกว่าราคานำเข้ามากนัก เนื่องจากสะดวกในการสั่งซื้อและรับมอบ ไม่ต้องซื้อมาเก็บในสต็อก แต่บางครั้งจำเป็นต้องนำผ้าเข้ามาจากต่างประเทศ เนื่องจากผ้าบางชนิดไม่มีการผลิตในประเทศ หรือผลิตจากโรงงานขนาดกลางหรือขนาดเล็กแล้วยังได้คุณภาพที่ไม่ดี คุณภาพผ้าไม่สม่ำเสมอ หรือบางรายผลิตได้คุณภาพแต่ขายในราคาสูงกว่าผ้าต่างประเทศ (ต้นทุนการผลิตสูงกว่า) นอกจากนี้ในบางกรณีผ้าที่ผลิตจากโรงงานขนาดใหญ่ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน จะถูกส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศแทบทั้งหมด จึงไม่พอใช้สำหรับโรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปในประเทศ แสดงว่าความต้องการ (Demand) ในผ้าที่ฟอกย้อม-พิมพ์แล้วที่มีคุณภาพดี อยู่สูงกว่า

ปริมาณผลผลิต (Supply) ในผ้าที่พอกย้อม-พิมพ์ที่มีคุณภาพที่ผลิตในประเทศ

ในปี 2527 ประเทศไทยส่งเสื้อผ้าสำเร็จรูปไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ได้เงินตราต่างประเทศ 12,172.9 ล้านบาท หรือประมาณ 52.8% ของมูลค่าการส่งออกของอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งหมด¹ ในขณะที่เดียวกันอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปก็ได้สิ่งวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิต นั่นก็คือ ผลผลิตของอุตสาหกรรมพอกย้อม-พิมพ์ผ้า ซึ่งเรามีการนำเข้าจากต่างประเทศในปริมาณมาก คือในปี 2527 นำเข้าเป็นมูลค่า 3,642.49 ล้านบาท หรือ 42% ของมูลค่าการนำเข้าสิ่งทอทั้งหมด และมีแนวโน้มขึ้นมาตลอด ดังตารางที่ 13 ที่แสดงสถิติมูลค่าการนำเข้าผ้าผืน ซึ่งจะพบว่า มูลค่าการนำเข้าผ้าผืนจากต่างประเทศในปี 2522 (1979) มีมูลค่าเพียง 1,619.53 ล้านบาท หรือราว 30% ของมูลค่าการนำเข้าสิ่งทอทั้งหมด แต่พอมาปี 2527 (1984) มูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นถึง 3,642.49 ล้านบาท หรือ 42% ของมูลค่าการนำเข้าสิ่งทอทั้งหมด ซึ่งจะเห็นว่าเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณ มูลค่า และสัดส่วนต่อการนำเข้าสิ่งทอทั้งหมด โดยเฉพาะสัดส่วนต่อการนำเข้าสิ่งทอทั้งหมดที่เพิ่มขึ้น เป็นตัวที่แสดงให้เห็นว่า อุตสาหกรรมพอกย้อม-พิมพ์ผ้าของไทย ยังไม่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ เพื่อทดแทนการนำเข้าให้มูลค่าการนำเข้าลดลงทั้งปริมาณ มูลค่า และสัดส่วน

สรุปจากที่ได้กล่าวมาข้างต้น พอที่จะชี้ให้เห็นเป็นภาพโดยรวมของอุตสาหกรรมพอกย้อมและพิมพ์ผ้าของไทยได้ดีว่า เป็นอุตสาหกรรมที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่ ประกอบไปด้วยโรงงานขนาดกลาง และเล็ก เป็นส่วนใหญ่ และเพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าอุตสาหกรรมนี้ยังขาดการพัฒนา จนเป็นเหตุให้อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปต้องนำเข้าผ้าที่พอกย้อม และพิมพ์แล้วจากต่างประเทศเข้ามาได้อย่างเด่นชัด น่าจะมาพิจารณาทางด้านกรรมวิธีการผลิต เทคโนโลยีในการผลิต รวมทั้งเครื่องจักรที่ใช้อยู่ในอุตสาหกรรมเหล่านี้ในปัจจุบัน

กระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมพอกย้อมและพิมพ์ผ้าของไทย สามารถแบ่งออกได้

3 ประเภท คือ

¹ ุรายละเอียดยในตารางที่ 4

- ก. แบบคอนเดียว
- ข. แบบกึ่งต่อเนื่อง
- ค. แบบต่อเนื่อง

โรงงานขนาดเล็กจะมีลักษณะของกระบวนการผลิต เป็นแบบคอนเดียว เนื่องจากใช้เงินลงทุนต่ำ เครื่องจักรราคาถูก และสามารถผลิตได้ในประเทศ เช่น เครื่องย้อมแบบจิกเกอร์แบบวินซ์ เป็นต้น ส่วนเครื่องย้อมแบบเจท และแบบเซอร์คูลาร์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีล่าสุดของเครื่องย้อมแบบคอนเดียว ซึ่งสามารถย้อมได้รวดเร็ว และควบคุมโดยระบบอัตโนมัติ จะมีใช้ในโรงงานขนาดกลาง และขนาดใหญ่เท่านั้น ทางด้านการพิมพ์ผ้า นั้น โรงงานขนาดเล็กจะพิมพ์โดยสกรีนด้วยมือ เกือบทุกโรงงาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13 สถิติมูลค่าการนำเข้าผ้าผืน ปี 2522-2527

(TEXTILE IMPORT STATISTICS 1979-1984)

UNIT : MILLION BAHT

DESCRIPTION/YEAR	1979		1980		1981		1982		1983		1984	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
COTTON FABRICS	263.51		472.01		494.50		466.19		781.00		850.99	
MANMADE FABRICS	1,130.46		1,647.17		2,022.35		1,423.22		1,806.51		2,228.03	
KNIT FABRICS	225.56		308.05		395.05		429.68		520.05		563.47	
SUB TOTAL (FABRICS)	1,619.53	30.9	2,428.13	41.3	2,911.90	38.4	2,319.09	39.2	3,107.56	36.6	3,642.49	42.0
OTHERS	3,618.16	69.1	3,446.80	58.7	4,664.06	61.6	3,590.84	60.8	5,371.61	63.4	6,037.64	58.0
GRAND TOTAL	5,237.69	100	5,874.93	100	7,575.90	100	5,909.93	100	8,479.17	100	9,680.13	100

แหล่งที่มา : สมาคมอุตสาหกรรมไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับโรงงานขนาดกลางและขนาดใหญ่ จะมีกระบวนการผลิตแบบผสม คือแบบ
 ดอนเดี่ยว และแบบกึ่งค่อเนื้อ หรือแบบค่อเนื้อ กระบวนการแบบกึ่งค่อเนื้อ เช่น การย้อม
 แบบแพค-จิก หรือการย้อมแบบ แพค-โรล

ส่วนกระบวนการแบบค่อเนื้อ เช่น การย้อมแบบ แพค-สตีม หรือการย้อมแบบ แพค
 เทอร์โมโซล ทางด้านพิมพ์ผ้าจะใช้เครื่องพิมพ์แบบโรลเลอร์ แบบโรตารีและสกรีนแบบราบ
 โรงงานพิมพ์ขนาดกลางบางโรงงานยังพิมพ์ผ้าโดยสกรีนด้วยมือ

กระบวนการพิมพ์ย้อมในโรงงานต่าง ๆ จะเริ่มต้นแตกต่างกัน เช่น โรงงานพิมพ์ผ้า
 ขนาดเล็ก จะใช้ผ้าที่ทำการฟอกขาวแล้วมาพิมพ์ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการเตรียมผ้า ส่วน
 โรงงานย้อมสีและพิมพ์ผ้าขนาดกลาง และใหญ่ ส่วนมากจะมีกระบวนการเตรียมผ้าอยู่ด้วย กล่าว
 คือจะต้องมีการขจัดแป้ง ทำความสะอาดและฟอกขาวก่อนที่จะนำไปพิมพ์หรือย้อม ซึ่งจากการ
 สำรวจโรงงานของกองอุตสาหกรรมสิ่งทอ พบว่า โรงงานขนาดเล็กที่เป็นโรงงานพิมพ์ผ้าส่วน
 มากจะไม่มีกระบวนการเตรียมผ้า ส่วนโรงงานย้อมสีจะมีกระบวนการฟอกขาว โรงงานขนาด
 กลางส่วนมากจะมีกระบวนการเตรียมผ้าแต่ไม่ครบทุกขั้นตอน แต่บางโรงงานจะมีครบทุกขั้นตอน
 กล่าวคือ มีการเผาขน การชุบมัน หรือเมอร์เซอร์ไรซ์และการเซทด้วยความร้อน ส่วนโรงงาน
 ขนาดใหญ่จะมีครบทุกขั้นตอน (ดูจากตารางที่ 14) ซึ่งพบว่าโรงงานขนาดเล็กและกลางส่วนใหญ่
 จะมีบางขั้นตอน และไม่มี คิดแล้วถึง 90% ซึ่งส่วนนี้สาเหตุที่เป็นตัวให้เกิดปัญหาเหล่านี้ก็ส่งผล
 มาจากข้อแรกด้วย เมื่อราคาวัตถุดิบสูงขึ้น จะด้วยสาเหตุเรื่องภาษี หรือเรื่องดอกเบี้ย เพื่อ
 ให้ราคาสามารถแข่งขันในตลาดได้ ผู้ผลิตก็จะพยายามลดต้นทุนการผลิต โดยพยายามตัดขั้นตอนการ
 ผลิตบางขั้นตอนออกหรือเร่งรัดให้เสร็จเร็วขึ้น เช่น การลดเวลาและอุณหภูมิ หรือการเพิ่มความ
 เร็ว ทำให้ผลของขั้นตอนนั้น ๆ ไม่สมบูรณ์ ด้านเครื่องจักร เครื่องจักรย้อมสีประกอบด้วย

1. เครื่องย้อมแบบดอนเดี่ยว ได้แก่ เครื่องย้อมค้าย ซึ่งมีทั้งแบบเช็ดค้าย และแบบ
 แพค เกจ เครื่องย้อมแบบจิก เกอร์, วินซ์ แบบเจท และแบบเซอร์คูลาร์
2. เครื่องย้อมผ้าแบบกึ่งค่อเนื้อ ได้แก่ เครื่องย้อมแบบแพค-จิก และแบบแพค-โรล
3. เครื่องย้อมผ้าแบบค่อเนื้อ ได้แก่ เครื่องย้อมแบบแพค-สตีม และเครื่องย้อมแบบ
 แพค-เทอร์โมโซล

ตารางที่ 14 ขนาดของอุตสาหกรรมกับขั้นตอนการเตรียมผ้าในโรงงาน

หน่วย : โรงงาน

กระบวนการเตรียมผ้า ขนาดอุตสาหกรรม	ครบทุก ขั้นตอน	มีบาง ขั้นตอน	ไม่มี	รวม
เล็ก	0	24	30	54
กลาง	5	12	6	23
ใหญ่	3	0	0	3
รวม	8 (10%)	36 (45%)	36 (45%)	80 (100%)

แหล่งที่มา : จากการสำรวจโรงงานอุตสาหกรรมพิมพ์ย้อม งานโรงงานปฏิบัติการ เคมีสิ่งทอ
กองอุตสาหกรรมสิ่งทอ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทางด้านพิมพ์นั้น ประกอบด้วยโต๊ะพิมพ์สกรีนด้วยมือ ซึ่งไม่ค่อยทันสมัย เครื่องพิมพ์ด้วยสกรีนแบบราบ เครื่องพิมพ์ผ้าแบบโรลเลอร์ เครื่องพิมพ์ผ้าแบบทรานสเฟอร์ และแบบโรตารี

จากการสำรวจโรงงานอุตสาหกรรมพิมพ์ย้อม จำนวน 80 โรงงาน ของกองอุตสาหกรรมสิ่งทอ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม พบว่าประกอบด้วยเครื่องจักรพิมพ์ย้อมชนิดต่าง ๆ ดังรายละเอียดในตารางที่ 15 นี้

นอกจากนี้จากการสำรวจโรงงานอุตสาหกรรมพิมพ์ย้อมพบว่า เครื่องจักรที่ใช้ในโรงงานย้อมสีของโรงงานขนาดเล็กเป็นเครื่องจักรเก่า และประสิทธิภาพการผลิตต่ำ มีอายุการใช้งานนาน การควบคุมสภาวะในการย้อมอาจไม่ถูกต้อง ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะด้านความสม่ำเสมอของสีย้อม มีรอยเบื่อนอย่างถาวร ไม่สามารถชักออกด้วยผงซักฟอกธรรมดา ชักแล้วสีตกมาก เป็นต้น ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ โรงงานขนาดเล็กจะถูกลูกค้าตำหนิด้านคุณภาพบ่อยครั้ง และต้องดำเนินการแก้ไขให้ ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น หรืออาจต้องลดราคาสินค้า หรือค่าจ้าง หรืออาจต้องชดใช้สินค้าที่เสียไป

จากสภาพการณ์ที่อุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า ประกอบไปด้วย โรงงานขนาดเล็กและกลาง เป็นส่วนใหญ่ เครื่องจักรที่ใช้ย้อมสีก็มักจะเป็นเครื่องย้อมแบบตอนเดียว เช่น เครื่องย้อมแบบจิกเกอร์, แบบวินช์ และหม้อต้มความดัน แต่สภาพเครื่องจักรที่ใช้เก่า สภาพชำรุด ขาดประสิทธิภาพในการผลิต

จากข้อมูลของลักษณะสภาพความเป็นไปของอุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้าของไทยที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นถึงลักษณะการไม่พัฒนาปัญหาที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมนี้ และส่งผลต่อถึงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องในขั้นต่อไป ก็คือ อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป รวมทั้งต่อการค้าสิ่งทอ และระบบเศรษฐกิจซึ่งจำเป็นต้องศึกษาต่อไปว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมนี้ อะไรเป็นสาเหตุหรืออุปสรรคที่ก่อให้เกิดปัญหา และเป็นสาเหตุที่ทำให้อุตสาหกรรมนี้พัฒนาและขยายตัวยังไม่เต็มที่ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การลงทุน (Investment)

อุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้าอยู่ระหว่าง Capital Intensive กับ Labor Intensive นั่นก็คือ อุตสาหกรรมนี้จำเป็นต้องลงทุนทางด้านเครื่องจักรมากพอสมควร แต่การที่จะขยายการลงทุน หรือพัฒนาให้เติบโตขึ้นจากอุตสาหกรรมขนาดเล็กเป็นขนาดกลาง หรือ อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ หรืออุตสาหกรรมอื่นจะขยายเป็น Vertical Integration ลงมาในอุตสาหกรรมนี้ จำต้องลงทุนมาก โดยเฉพาะ เรื่องเครื่องจักร โดยที่ถ้าเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กจะมีทรัพย์สินด้านเครื่องจักรมูลค่าไม่เกิน 5 ล้านบาท แต่ถ้าเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลาง จะมีทรัพย์สินด้านเครื่องจักรมูลค่า 5-20 ล้านบาท และถ้าเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะมีคนงาน ตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป และมีเครื่องจักรในโรงงานฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า มูลค่ามากกว่า 20 ล้านบาท¹ แต่ที่สำคัญถ้ามีการขยายการลงทุน อุตสาหกรรมจะต้องหาตลาดรองรับ เพื่อใช้กำลังการผลิตให้มากที่สุด เพราะ เมื่อขยายการลงทุน การผลิตก็จะเป็น Mass Production มากขึ้น

2. เทคโนโลยี (Technology)

ผลผลิตที่ได้จากขั้นตอนการฟอกย้อมและพิมพ์ จะเป็นวัตถุดิบให้อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งจำเป็นต้องมีรูปแบบ คุณภาพ และสีสรร เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ นั่นก็คือ จำเป็นต้องมีเทคโนโลยีในการผลิตที่ดี ซึ่งเทคโนโลยีในการผลิตจะได้รับถ่ายทอดมาจากผู้ผลิตเครื่องจักรที่ทันสมัยที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ แต่โรงงานในอุตสาหกรรมนี้เป็นขนาดกลางและขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่ มักจะใช้เครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพการผลิตน้อย อายุการใช้งานนาน ทั้งนี้ก็สาเหตุหนึ่งมาจากเครื่องจักรใหม่ ๆ มีราคาสูง นอกจากนี้ เรื่องวัตถุดิบในการผลิตที่สำคัญของขั้นตอนนี้ ก็คือ สี ซึ่งจำเป็นต้องใช้สีที่มีคุณภาพ อีกส่วนหนึ่งก็คือ คุณภาพของบุคลากรที่อยู่ในอุตสาหกรรมนี้มีความรู้มากน้อยแค่ไหน แต่สิ่งที่กล่าวมาก็เกี่ยวข้องกับเงินในการลงทุนด้วย รวมทั้งระบบภาษี ซึ่งจะขออธิบายในตอนต่อไป

---

¹ แสง สงวนเรือง, สมศักดิ์ แด้มบุญเลิศชัย, นิศย์ สัมมาพันธ์, อุตสาหกรรมขนาดย่อม และขนาดกลางในประเทศไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ตารางที่ 15 : จำนวนเครื่องจักรพิมพ์ย้อมของโรงงานฟอกย้อม - พิมพ์ผ้า 80 โรงงาน

หน่วย : เครื่อง

ประเภท เครื่องจักร	จำนวน	ประเภท เครื่องจักร	จำนวน
เครื่องย้อมบีม	4	เครื่องย้อม เซอร์ดูลาร์	6
เครื่องจัก เกอร์	355	เครื่องย้อมด้ายหิน (ต่อเนื่อง)	2
เครื่องย้อม เช็ดด้าย	21	เครื่องย้อมแบบแพค	11
เครื่องวินซ์	150	โต๊ะพิมพ์สกรีนด้วยมือ	473
เครื่อง เจท	65	โต๊ะพิมพ์แบบล็อก	21
เครื่องย้อมม้วนด้าย	21	เครื่องพิมพ์สกรีนแบบราบ	17
หม้อต้มความดัน	40	เครื่องพิมพ์แบบ โรล เลอร์	10
ถังต้ม	45	เครื่องพิมพ์แบบ โรตารี	2
อ่างย้อม (คอนกรีต)	13	เครื่องพิมพ์แบบทรานส์เฟอร์	6

แหล่งที่มา : จากการสำรวจโรงงานอุตสาหกรรมพิมพ์ย้อม งานโรงงานปฏิบัติการเคมีสิ่งทอ
กองอุตสาหกรรมสิ่งทอ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

3. แรงงานช่างฝีมือ (Skill Labor)

อุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ผู้ควบคุมงานที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องสีอย่างดี ตลอดจนต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องจักร และขบวนการผลิตเป็นอย่างดี จึงจะทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดี ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการผลิต และกรรมวิธีในการผลิตมีความซับซ้อนพอสมควร และอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ตลอดเวลา และต้องเสียค่าใช้จ่ายมากในการแก้ไข หรือบางครั้งอาจแก้ไขไม่ได้ เช่น ย้อมสีไวไม่สม่ำเสมอ เป็นต้น ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับโรงงานขนาดเล็ก ซึ่งอาศัยบุคคลที่เคยทำงานในโรงงานพิมพ์ย้อมผ้า แต่ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องเทคนิคการพิมพ์ย้อม และ เครื่องจักรต่าง ๆ การตรวจสอบคุณภาพของเส้นด้าย ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องสี เคมีภัณฑ์ และคุณสมบัติของน้ำที่ใช้ อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการฟอกย้อม ซึ่งมีผลทำให้เกิดข้อบกพร่องขึ้นกับผลิตภัณฑ์ ทั้งที่เป็นการฟอกย้อมด้าย และการฟอกย้อมผ้าของโรงงานขนาดเล็ก ที่มาของปัญหาเกิดจากการคนที่ปฏิบัติงานขาดการฝึกอบรมให้เข้าใจถึงเทคนิคในการพิมพ์ย้อม และ เครื่องจักรต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้าปฏิบัติงานจริง

นอกจากนี้ทางด้านการออกแบบ (Design) ก็เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะผ้าที่ผลิตออกมาจะมีแบบลวดลาย สีสรร และลักษณะที่ตรงกันตามความต้องการของลูกค้า หรือผู้บริโภคได้นั้น จะต้องมีการพิถีพิถัน และประณีตในเรื่องนี้ และที่สำคัญจะต้องมีบุคลากรทางด้านนี้ที่มีฝีมือ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์อย่างสูง ในปัจจุบันแรงงานทางด้านนี้จึงยังขาดแคลนอีกมาก ส่วนปัญหาการเข้าออกของแรงงาน (Turn-Over) อยู่ในอัตราที่สูง ซึ่งมีสาเหตุมาจากคนงานส่วนมากจะมีอาชีพเดิมในการทำเกษตรกรรม เมื่อถึงฤดูกาลก็จะกลับภูมิลำเนาไปประกอบอาชีพทางด้านนี้ เสร็จแล้วก็จะกลับมาทำงานใหม่ ซึ่งมักจะเกิดกับโรงงานขนาดเล็ก

4. ด้านการตลาด (Marketing Problem)

4.1 ปัญหาการแข่งขันราคาปรับจ้าง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าอุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า ประกอบไปด้วยโรงงานขนาดเล็ก เป็นส่วนใหญ่ เครื่องจักรที่ใช้และเทคนิคในการผลิตค่อนข้างจะล้าสมัย สินค้าที่ผลิตออกมาจึงด้อยคุณภาพ ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้จำนวนโรงงานขนาดเล็กมีค่อนข้างมาก ถ้าตลาดอยู่ในสภาพซบเซาลง การแข่งขันก็จะเกิดความรุนแรงขึ้น สิ่งที่โรงงานเหล่านี้จะสู้กันมิใช่คุณภาพของสินค้า

แต่จะ เป็นการแข่งขันด้านราคา ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ด้อยลงไปแล้ว ยังจะทำให้โรงงานเหล่านี้ไม่มีกำไร อันจะนำมาพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตให้ดีขึ้นต่อไป

4.2 ปัญหาด้านการตลาดชายแดน

เนื่องจากเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เป็นสินค้ายุทธปัจจัย นโยบายทางการ ทหารจึงมีคำสั่งห้ามจำหน่ายด้านชายแดนของประเทศ เพื่อความมั่นคงของประเทศ จึงทำให้ โรงงานพอกย้อมและพิมพ์ผ้าที่รับจ้างผลิตให้กับอุตสาหกรรม เครื่องนุ่งห่มจำเป็นต้องลดกำลังการผลิตและหยุดกิจการไปจำนวนมาก เนื่องจากหลายโรงงานเกิดขึ้นมาเพื่อรับจ้างผลิตสินค้าม้อน ให้กับตลาดชายแดนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีจำนวนถึง 30% ของปริมาณทั้งหมด ซึ่งลักษณะชายแดน เช่นนี้ เป็นลักษณะตลาดที่ใช้สินค้าคุณภาพต่ำ ราคาถูก ดังนั้น เมื่อ เกิด เหตุการณ์การปิดตลาด ชายแดน โรงงานเหล่านี้ที่ผลิตสินค้าคุณภาพต่ำเพื่อเข้าตลาดนี้ จึงขาดแหล่งระบายสินค้า และ ไม่มีตลาดอื่นรองรับ เนื่องจากตลาดอื่นมีการแข่งขันสูง และแข่งขันทางด้านคุณภาพของสินค้าที่ ดี และต้นทุนการผลิตที่ต่ำ อันเนื่องมาจากประสิทธิภาพในการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่ดี เมื่อ เป็น เช่นนี้รายได้ก็จะลดลง ส่วนที่จะนำมาปรับปรุงพัฒนาด้านการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพในการ ผลิตก็จะลดลงตามไปด้วย

4.3 ปัญหาด้านตลาดข้อตกลง

ผ้าผืนไทยมีการค้ากับตลาดที่มีข้อตกลงและตลาดนอกข้อตกลง เป็นสัดส่วน ประมาณร้อยละ 54 : 46 และร้อยละ 42 : 58 ของปริมาณ และมูลค่าส่งออกผ้าผืนของไทย ปัจจุบันนี้: ตลาดข้อตกลง (มีโควตา) ประกอบไปด้วย สหรัฐอเมริกา แคนาดา และประชาคม ยุโรป กำลังมีปัญหาด้านการกีดกันและจำกัดการนำเข้าในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้โควตาการส่งออก ผ้าผืนลดลง ส่งผลให้กำลังการผลิตเหลือมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องเองที่เราต้องเร่งแสวงหาตลาด ใหม่ ที่ไม่มีโควตาให้เพิ่มขึ้น ตลาดที่สำคัญได้แก่ ประเทศในตะวันออกกลาง สิงคโปร์ ช่องก งญี่ปุ่น และมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม การที่เราจะเข้ามาแย่งส่วนการตลาดเหล่านี้ เราจะต้อง พร้อมทั้งคุณภาพและราคาที่จะต่อสู้แข่งขันในตลาดได้ ซึ่งคู่แข่งที่สำคัญ คือ เกาหลีใต้ ไต้หวัน ช่องก ง และจีน

5. ปัญหาทางด้านมาตรการภาษี (Taxation)

5.1 อัตราภาษีอากร (Tariff) เป็นหนึ่งในเครื่องมือในการจัดเก็บรายได้ของรัฐบาล หากจะใช้เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมหนึ่งอุตสาหกรรมใดภายในประเทศ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่ออีกหลายอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกันอยู่ อาจส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต และคุณภาพของสินค้าที่ผลิตขึ้นมา ดังที่อุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้าของไทยกำลังประสบอยู่ขณะนี้ คือ

5.1.1 สิทธิในขบวนการผลิตของอุตสาหกรรมฟอกย้อมและผลิตผ้าผืน ๆ ถ้าพิจารณาถึงโครงสร้างต้นทุนกันแล้ว ต้นทุนส่วนใหญ่หรือกว่าครึ่งหนึ่งของมูลค่าผลผลิต เป็นต้นทุนค่าวัตถุดิบการผลิตโดยเฉพาะค่าสี และเคมีภัณฑ์ซึ่งอัตราส่วนร้อยละ 30 กว่า ดังตารางที่ 9

เมื่อต้นทุนการผลิตกว่า 30% เป็นค่าสีและเคมีภัณฑ์ ดังนั้นเมื่อมีอะไรมากระทบราคของสีก็จะส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเปลี่ยนแปลงไปด้วย นอกจากนี้ในขบวนการผลิตสีก็มีบทบาทเพื่อผลผลิตที่ออกมาจะทำให้สีนั้นมีคุณภาพได้มาตรฐานตรงกับความต้องการของลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ สีที่ใช้คือสีย้อม ซึ่งที่สำคัญมีอยู่ 2 ชนิด คือ สีรีแอคทีฟ และ สีแว็ด ในประเทศไทยมีโรงงานที่ผลิตได้อยู่ 2 โรงงาน เป็นของชาวอินเดีย ซึ่งได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาล คือ บริษัทไทยแอมบีโก้ และบริษัทมาทังกิ และสีที่ผลิตออกมาจากทั้ง 2 โรงงานนี้คุณภาพยังไม่สม่ำเสมอ ยังไม่ได้มาตรฐาน ราคาสูง และมีชนิดสีให้เลือกน้อย ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด ดังนั้นโรงงานฟอกย้อมและพิมพ์ผ้า จึงจำเป็นต้องสั่งซื้อสีที่มีคุณภาพจากต่างประเทศ แต่ทว่าทางคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ได้ให้การคุ้มครองในอุตสาหกรรมนี้ โดยเริ่มแรกเก็บค่าธรรมเนียมการนำเข้า surcharge 20% จากผู้นำเข้าสีย้อม ต่อมาได้ขึ้นเป็น 30% โดย บีไอไอ ให้เป็นปีต่อปี หลังจากนั้นเปลี่ยนจากการให้ surcharge มาเป็นการเก็บภาษีนำเข้า 30% และเมื่อเดือนกรกฎาคม 2529 ได้ให้มีการเก็บ surcharge นำเข้าอีก 20% รวมแล้วผู้ที่ต้องการจะนำเข้าสีย้อมผ้าจากต่างประเทศจะต้องจ่ายเงินเพิ่มอีก 50% ของราคาสินค้า ซึ่งส่งผลต่อต้นทุนการผลิตอย่างมาก อันจะทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับผู้แข่งจากต่างประเทศได้ เพราะได้วันและเกาหลี่ เก็บเพียง 15% ญี่ปุ่น เก็บ 24% ฮองกง และมาเลย์ ไม่เก็บเลย¹

¹ "วงการสิ่งทอรูปสับบีไอไอยับ" ไทยรัฐ (12 กรกฎาคม 2529) : 9.

แต่เมื่อรัฐปรับโครงสร้างภาษีนำเข้าใหม่ เพื่อเป็นกำแพงกั้นการนำเข้า อันเป็นนโยบายในการปกป้องอุตสาหกรรมทารก (Infant Industry) ภายในประเทศ ประกอบกับการปรับระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราใหม่ จึงทำให้ต้นทุนของสี 2 ประเภทนี้ขึ้นไป อีกมาก โรงงานที่ผลิตสินค้าคุณภาพ หรือผลิตเพื่อส่งออกจะใช้สีของบริษัทที่เชื่อถือในคุณภาพ จึงทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่การปรับราคาจำหน่าย หรือค่าจ้างพิมพ์ย้อมนั้นทำได้ยาก และอาจทำให้สูญเสียลูกค้าไป เพราะตลาดมีคู่แข่งกันมากทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการตั้งกำแพงภาษีก็ตาม ก็ยังมีการนำเข้าของสี 2 ประเภท มีจำนวนมาก คือในปี 2528 จำนวน 5,081,108 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 950,365,689 บาท (ราคา CIF)¹

5.1.2 เครื่องจักรนอกจากจะเสียภาษีการค้า และการคำนวณจากฐานกำไรมาตรฐานแล้ว เครื่องจักรที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้ายังถูกเรียกเก็บภาษีอากรการนำเข้าในอัตราที่สูงมาก สูงกว่าเครื่องจักรที่นำเข้ามาใช้อุตสาหกรรมสิ่งทอ ชั้นตอนอื่น ๆ จึงทำให้โรงงานที่มีอยู่ในอุตสาหกรรมนี้ขยายวงซ่อมแซม และใช้ของเก่าที่ขาดประสิทธิภาพในการผลิต² แทนที่จะซื้อของใหม่เข้ามาเพื่อพัฒนา และขยายตัวรองรับกับการเติบโตของอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งระบบ ภาษีอากรที่เรียกเก็บจากเครื่องจักรที่ใช้ฟอกย้อม-พิมพ์ผ้า เมื่อเปรียบเทียบกับที่เรียกเก็บจากเครื่องใช้อุตสาหกรรมคอนอื่น ๆ ในอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งหมดมีดังนี้

อัตราอากรตามราคา

ประเภทอุตสาหกรรม	(เดิม)	(ใหม่)	อัตราภาษีการค้า
ก. เส้นใยประดิษฐ์	30%	20%	5.0
ข. ทอ ถัก	30%	20%	5.0
ค. ทอ ลวดลาย	30%	20%	5.0
ง. ฟอกย้อมสีตกแต่ง	60%	60%	9.0

ที่มา : หนังสือพิภักด์อัตราศุลกากร

¹ ศุลกากร, กรม. "สถิติการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ" กรุงเทพมหานคร : กรมศุลกากร, 2529 (อัดสำเนา)

² รายงานการสำรวจโรงงานอุตสาหกรรมพิมพ์ย้อม, งานวิเคราะห์วิจัยเคมีสิ่งทอ, กองอุตสาหกรรมสิ่งทอ, กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.

5.2 มาตรการคืนและชดเชยภาษีอากร (Tax Refund and Tax Rebate)

เพื่อช่วยลดภาระต้นทุนภาษีอากรให้แก่ผู้ผลิตสินค้าส่งออกเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ดียิ่งขึ้น รัฐบาลจึงมีมาตรการภาษีตามมาตรา 19 ทวิ (ตามรายละเอียดภาคผนวก 1) และชดเชยภาษีอากรวัตถุดิบให้แก่ผู้ผลิตสินค้าส่งออก โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 ซึ่งกำหนดอัตราตามสภาพ ต่อมาเนื่องจากมีความไม่สะดวกหลายประการ ทั้งด้านการจัดทำ การชดเชยฯ ซึ่งต้องใช้เวลาและเจ้าหน้าที่จำนวนมาก การจ่ายเงินชดเชยล่าช้ามาก ปี 2525 กระทรวงการคลัง โดยคณะกรรมการพิจารณาชดเชยค่าภาษีอากรสินค้าส่งออก จึงได้ปรับปรุงอัตราชดเชยฯ เป็นอัตราตามราคาส่งออก (f.o.b.) ซึ่งกำหนดอัตราไว้แน่นอนตามพิกัดอัตราศุลกากร ตามประกาศที่ อ.1/2525 แบ่งเป็นอัตรา ก. และอัตรา ข. ตามตารางที่ 16

ผู้ผลิตสิ่งทอส่งออกที่ไม่ได้ใช้สิทธิคืนอากรจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนจะได้รับเงินชดเชยในอัตราเดิม อัตรา ก. ในช่วงร้อยละ 2.58-5.64 ส่วนผู้ที่เคยใช้สิทธิคืนอากรที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนมาแล้ว ได้เงินชดเชยในอัตรา ข. อัตราประกาศที่ อ.1/2525 นี้เริ่มใช้เมื่อเดือนมกราคม 2525 แต่ยังคงเปิดโอกาสส่งออกสามารถเลือกใช้อัตราชดเชยตามสภาพ (ระบบเดิม) ได้เนื่องจากยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอัตราชดเชยฯ ให้มีความละเอียดมากขึ้น เพื่อถูกต้องตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น จนกระทั่งวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2529 จึงออกประกาศคณะกรรมการพิจารณาชดเชยค่าภาษีอากร ที่ อ.2/2529 โดยจะใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2529 เป็นต้นไป .

ความแตกต่างระหว่าง อ. 1/2529 และ อ.2/2529 ก็คือว่า อ.2/2529 จะละเอียดกว่าโดยกำหนดตามพิกัดอัตราศุลกากร 4 digit ส่วน อ. 1/2529 มี 2 digit อัตราชดเชย อัตรา ก. ของผลิตภัณฑ์สิ่งทอส่งออกตาม อ.2/2529 นี้อยู่ในช่วงร้อยละ 0.27 (พิกัดที่ 57.03) ถึงร้อยละ 6.74 ของราคาส่งออก (f.o.b.)

มาตรการคืน และชดเชยภาษีอากร เป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐใช้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการส่งออก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป แต่ก็ยังส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมข้างเคียงด้วย นั่นก็คือ อุตสาหกรรมฟอก-ย้อมพิมพ์ผ้า กล่าวคือ อุตสาหกรรมเสื้อผ้า

สำเร็จรูป วัตถุดิบที่เป็นหลักสำคัญในการผลิตก็คือ ผ้าผืนที่พอกย้อม-พิมพ์แล้ว และมักจะนำเข้ามาจากต่างประเทศ ถึงแม้จะต้องเสียอากรขาเข้าสูงถึง 60% และยังมีภาษีการค้าและภาษีเทศบาลอีก 9.9% แต่ก็มี การนำเข้ามาผ้าผืนกันมาก ทั้งนี้เพราะมาตรการคืนและชดเชยภาษีอากรของรัฐบาลที่สนับสนุนการส่งออก จึงทำให้อุตสาหกรรมเหล่านี้นำเข้าเข้ามา ซึ่งสามารถทำเรื่องขอคืนหรือชดเชยภาษีอากรได้ นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อุตสาหกรรมพอกย้อม-พิมพ์ผ้าของไทยไม่กล้าขยายตัว หรือพัฒนาตัวเอง ทั้ง ๆ ที่ในตลาดมีอุปสงค์ (Demand) สำหรับผ้าผืนที่พอกย้อม-พิมพ์ผ้าแล้วอย่างมาก

5.3 ภาษีการค้า (Business Tax)

5.3.1 การเก็บภาษีซ้ำซ้อน เนื่องจากอุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นอุตสาหกรรมใหญ่ มีขั้นตอนการผลิตที่ซับซ้อนหลายขั้นตอน จึงเป็นโอกาสให้ทางรัฐใช้มาตรการทางด้านภาษี เพื่อจัดเก็บรายได้เข้ามาเก็บภาษีการค้าทุกขั้นตอนของการผลิต จึงทำให้เกิดปัญหาการเก็บภาษีซ้ำซ้อนขึ้น ก่อให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น สะสมกันมาตั้งแต่ขั้นแรก ๆ และยิ่งถ้าขั้นต้นแรก ๆ มีมูลค่าเพิ่มสูง ก็ยิ่งจะส่งผลต่อต้นทุนการผลิตให้สูงขึ้นไปอีกมาก อันเป็นอุปสรรคในการแข่งขันทั้งตลาดในประเทศ และตลาดนอกประเทศ ซึ่งถ้าผู้ผลิตพยายามจะลดต้นทุน โดยในเงื่อนไขไม่สามารถหลีกเลี่ยงเรื่องภาษีได้ เขาก็จะหาทางลดต้นทุนด้านอื่น ๆ แต่การลดต้นทุนด้านอื่นก็จะส่งผลถึงคุณภาพของสินค้าด้วย เพราะการแข่งขันกันในปัจจุบันนี้ เน้นหนักด้านคุณภาพและราคาควบคู่กันไป

อุตสาหกรรมพอกย้อม-พิมพ์ผ้า เป็นขั้นตอนที่เกือบจะอยู่ขั้นสุดท้ายแล้วของกระบวนการ จึงรองรับต้นทุนที่เพิ่มขึ้นสะสมมาตลอด จากการเก็บภาษีซ้ำซ้อน ซึ่งโรงงานต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมนี้ยังไม่พัฒนา ก็เนื่องมาจากปัญหานี้ด้วย เพราะถึงแม้จะพัฒนาให้ดีขึ้น คุณภาพสินค้าดี แต่ต้นทุนของวัตถุดิบที่จะนำมาผลิตราคาสูงมาก เมื่อนำมาผลิตต้นทุนที่ออกมา ก็สูงด้วย และสูงเท่า ๆ หรืออาจจะสูงกว่าการนำเข้าสินค้าประเภทเดียวกัน เข้ามาจากต่างประเทศ และยังสูงกว่า ถ้าผู้นำเข้ามาเพื่อผลิตแล้วส่งออกก็จะได้คืนภาษี

5.3.2 ภาษีการค้าและกำไรมาตรฐาน การเก็บภาษีการค้าของเครื่องจักร ส่วนประกอบ และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่นำเข้ามาใช้ในการผลิตของตนเอง ในสภาพใหม่ และยังให้เพิ่มกำไรมาตรฐานเป็นฐานคำนวณนั้น เป็นการเพิ่มภาระแก่ต้นทุนสินค้าอย่างไม่ชอบธรรม

เพราะโดยข้อเท็จจริงแล้ว เครื่องจักรอุปกรณ์ที่นำเข้ามาในกรณีนี้จะใช้ในการผลิตของตนเอง เป็นเวลายาวนาน การคำนวณก็น่าจะเป็นในลักษณะที่ใช่ไปจนเก่า หรือเสื่อมสภาพแล้วขาย และมีรายรับจริง นั่นคือ การหักค่าเสื่อมราคา

จากปัญหาและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการพัฒนาอุตสาหกรรมฟอกย้อม-พิมพ์ผ้าดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นหลายประการนั้น จะเห็นว่า แต่ละส่วนก็มีความสำคัญ และมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าจะศึกษาวิเคราะห์ และหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ปัญหาทางด้านระบบภาษีนี้ต่ออุตสาหกรรมนี้มิใช่เป็นอุปสรรคที่สำคัญมากที่สุด แต่ทว่าเป็นอุปสรรคที่มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับอีกหลาย ๆ อุปสรรค และเป็นอุปสรรคที่เป็นปัญหา มิใช่กับอุตสาหกรรมนี้โดยเฉพาะ แต่ยังเป็นปัญหาต่ออุตสาหกรรมต่าง ๆ อีกด้วย จึงน่าจะศึกษารายละเอียด ในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 อัตราขาด เขยค่าภาษีอากรผลิตภัณฑ์สิ่งทอส่งออกที่ผลิตในราชอาณาจักร

ที่ อ. 1/2525

ตอนที่	ประเภทสินค้า	อัตรา ก. (ร้อยละของราคาส่งออก)	อัตรา ก. ^ข (ร้อยละของราคาส่งออก)
50	ไหมและเศษไหม	5.64	1.06
51	เส้นใยประดิษฐ์ชนิดที่ทำเป็นเส้นยาว	3.57	1.79
54	สิ่งทอที่ทำจากป่านลินินและป่านรามิ	5.50	1.23
55	ผ้าฝ้ายและใยฝ้าย	2.58	1.51
56	เส้นใยประดิษฐ์ชนิดที่มีได้ทำเป็นเส้นยาว	6.11	1.13
60	ผ้าสัก	3.88	2.51
61	เสื้อผ้าสำเร็จรูป (เครื่องแต่งกายชั้นนอก)	2.72	0.96

แหล่งที่มา : กระทรวงการคลัง

หมายเหตุ : อัตรา ก. ใช้สำหรับกรณีผู้มีสิทธิได้รับ เงินชดเชยค่าภาษีอากรไม่ได้ใช้สิทธิคืน หรือยกเว้น หรือลดหย่อนภาษีอากรตามกฎหมายอื่นมาก่อน นอกจากได้รับยกเว้นภาษีอากรเครื่องจักรตามกฎหมายส่งเสริมการลงทุน

อัตรา ข. ใช้สำหรับกรณีที่ผู้มีสิทธิฯ ได้ใช้สิทธิคืน หรือยกเว้น หรือลดหย่อนภาษีอากรตามกฎหมายอื่นมาแล้ว